

УДК 336.22:657.7

JEL Classification H 26, H 30, H 320

*Світлана Миколаївна Шуляренко, к.е.н., доцент
(завідувачка кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Державний університет
інфраструктури та технологій)
ORCID ID 0000-0001-5421-0175*

*Ірина Сергіївна Ковова, к.е.н., доцент
(доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Державний університет
інфраструктури та технологій)
ORCID ID 0000-0003-3545-0055*

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Аналіз податкового навантаження є важливим для оцінки ефективності податкової політики держави (макрорівень), податкового менеджменту підприємства (мікрорівень), є індикатором рівня податкової безпеки всіх економічних суб'єктів та показником, за допомогою якого податкові органи здійснюють податковий контроль за платниками податків. На макрорівні доцільно визначати рівень загального податкового навантаження як відношення суми податкових надходжень до зведеного бюджету України та надходжень єдиного соціального внеску до ВВП, а також частку податкових платежів зведеного бюджету у ВВП, частку соціальних платежів у ВВП, темпи приросту показників. На мікрорівні аналіз можна проводити за показниками загального податкового навантаження, податкового навантаження за доходами, витратами, на грошові потоки, а також податкового навантаження з кожного сплаченого податку і ЄСВ. Джерелом інформації для визначення показників є Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом). В системі електронного адміністрування податків та зборів податковими органами проводиться моніторинг показників-критеріїв податкового навантаження високого ступеня ризику, за якими платники можуть бути включені до план-графіка документальних перевірок: рівень сплати податку на прибуток та рівень сплати ПДВ. Якщо зазначені показники нижчі на 50 та більше відсотків за рівень сплати відповідного податку за галуззю, то підприємство підпадає під перевірку. Інформаційним джерелом для визначення рівня сплати податків є Податкова декларація з податку на прибуток та Податкова декларація з ПДВ. Показники рівня сплати податків за галузями публікуються на сайті Державної податкової служби України. Серед показників-індикаторів безумовної реєстрації ПН/РК є показник податкового навантаження D, який автоматично формується в Системі моніторингу критеріїв оцінки ризику в Електронному кабінеті платників податків. Основний фокус в податковому менеджменті підприємства має бути зміщено на попередження ризику вийти за допустимі межі значень показників податкового навантаження, встановлені податковою політикою в країні.

Ключові слова: податкове навантаження, ВВП за ринковими цінами, рівень сплати податків, показники-індикатори, моніторинг, інформаційне забезпечення

© Шуляренко С.М., Ковова І.С., 2024

Постановка проблеми. До сфери оподаткування в Україні наразі прикута підвищена увага з огляду на запроваджений воєнний стан, пошук можливих шляхів поповнення дохідної частини бюджету для фінансування потреб військових, в тому числі за рахунок збільшення податкових надходжень. На цьому шляху є ризики того, що податкове навантаження для платників податків стане надмірним і непосильним та призведе до призупинення/закриття їх діяльності, більш активного застосування легальних і нелегальних способів зменшення бази оподаткування, і, як наслідок, запроваджена податкова політика покаже низьку ефективність. Важливо знайти баланс інтересів платників податків і держави, гармонізувати їх взаємовідносини, що допоможе забезпечити податкову безпеку як на мікрорівні – рівні платників податків, так і на макрорівні – державному. Податкове навантаження – показник, який є вимірником ефективності податкової політики держави, податкового менеджменту підприємств, індикатором рівня податкової безпеки всіх економічних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки податкового навантаження розглядаються багатьма науковцями: Соколовська А., Найда А. аналізують податкове навантаження для оцінки якості, результативності та ефективності податкової політики в Україні [1, 2]; Голюков С., Подік І., Родченко С. (із співавторами), Цимбалюк І. визначають рівень податкового навантаження як індикатор стану податкової безпеки [3, 4, 5, 6]; Романюта Е. систематизував способи обчислення рівня податкового навантаження в Україні та провів моніторинг показників, що ідентифікують податкове навантаження в розрізі окремих податкових платежів [7]; обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства детально висвітлили Концева В., Антоненко Н., Карлова І. [8]. Не применшуючи значення даних досліджень необхідно актуалізувати їх підходи залежно від цілей визначення податкового навантаження та проаналізувати його сучасний рівень в Україні, визначити інформаційні джерела для аналізу, в тому числі на рівні підприємства в умовах цифровізації в сфері оподаткування.

Метою статті є вивчення підходів для оцінки податкового навантаження на рівні країни та підприємств, з'ясування цілей визначення показників для різних користувачів, проведення аналізу податкового навантаження в Україні та розкриття джерел інформації для пошуку та обчислення показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податкове навантаження науковці розглядають на макро- (рівень податкового навантаження на економіку загалом) і мікрорівні (рівень навантаження на підприємство).

Для оцінки ефективності податкової політики і, зокрема, рівня податкової безпеки автори Родченко С.С., Висоцька І.Б., Нагірна О.В. пропонують використовувати узагальнювальний показник – рівень оподаткування вітчизняної економіки [5]. Цей показник автори визначають так само, як і Подік І.І., яка називає його як рівень загального податкового навантаження [4]. Найда А., Коваленко А. [2] трактують показник як загальний коефіцієнт податкового навантаження, але формула для визначення однакова:

- рівень загального податкового навантаження (%) = (Податкові надходження до зведеного бюджету України + надходження єдиного соціального внеску)/ВВП*100%.

З огляду на те, що чисельник цього показника має два доданки, то рівень податкового навантаження на макрорівні можна також визначати і аналізувати за допомогою таких показників:

- частка податкових платежів зведеного бюджету у ВВП (%) = Податкові надходження до зведеного бюджету України/ВВП*100%;

- частка соціальних платежів у ВВП (%) = Надходження єдиного соціального внеску/ВВП*100%.

Другий показник деякі автори називають як податкове навантаження на працю [2].

Результати обчислення рівня оподаткування вітчизняної економіки (рівня загального податкового навантаження) за 2019-2023рр. представлені в табл. 1. Джерелом інформації про обсяги податкових надходжень та єдиного соціального внеску є офіційний сайт Державної податкової служби, розділ «Надходження податків і зборів (обов'язкових платежів)».

Таблиця 1

Рівень податкового навантаження в Україні за 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
ВВП за ринковими цінами, млрд грн.	3974,5	4194,1	5459,6	5191,0	6537,8
Темпи приросту ВВП за ринковими цінами, %	-	5,53	30,17	-4,92	25,95
Податкові платежі зведеного бюджету, млрд грн.	732,9	848,0	993,2	1091,4	1213,6
Темпи приросту податкових платежів, %	-	15,71	17,12	9,89	11,2
Частка податкових платежів зведеного бюджету у ВВП, %	18,44	20,22	18,19	21,03	18,56
Єдиний соціальний внесок, млрд грн.	273,4	294,4	349,0	425,3	478,1
Частка соціальних платежів у ВВП, %	6,88	7,02	6,39	8,19	7,31
Всього податки і ЄСВ, млрд грн.	1006,3	1142,4	1342,2	1516,7	1691,7
Рівень оподаткування (Рівень загального податкового навантаження), % ВВП	25,3	27,2	24,6	29,2	25,9

Джерело: обчислено авторами на основі [9, 10]

За даними таблиці 1 спостерігаємо, що рівень оподаткування економіки України в 2023 році незначно, але збільшився у порівнянні з 2019 роком (25,9%ВВП проти 25,3%ВВП), проте в 2020 та 2022 роках він був більшим, ніж в 2019 році. Неймовірним фактом є те, що за 2022 рік в умовах розгортання росією повномасштабної війни ВВП за ринковими цінами зменшився (5191,0 млрд грн. у 2022 р. проти 5459,6 млрд грн. у 2021 р., падіння на 4,92%), а сума податкових платежів зведеного бюджету збільшилась (1091,4 млрд грн. у 2022 р. проти 993,2 млрд грн. у 2021 р., збільшення на 9,89%). Майже схожа тенденція спостерігалась і в 2020 році, коли через запроваджений карантин з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19 темпи приросту ВВП були невисокі (5,53%), а темпи приросту податкових платежів були напрочуд високими (15,71%).

Можна стверджувати про ефективність податкової політики і сумлінність платників податків в 2020 та 2022 роках, адже спостерігаємо збільшення податкових платежів всупереч падінню приросту ВВП. Проте вже в 2023 році ВВП за ринковими цінами збільшився на 25,95% (6537,8 млрд грн. у 2023 р. проти 5191,0 млрд грн. у 2022 р.), а податкові платежі збільшились, але меншими темпами, на 11,2% (1213,6 млрд грн. у 2023 р. проти 1091,4 млрд грн. у 2022 р.), що обумовило зменшення частки податкових платежів зведеного бюджету у ВВП до 18,56% у 2023 році проти 21,03% у 2022 році. Така тенденція може спонукати уряд до пошуку варіантів підвищення ставок податків і збільшення податкового навантаження на платників.

З'ясовано, що для західноєвропейських країн рівень податкового навантаження є прийнятним в діапазоні 25-35% [10]. Отже, рівень оподаткування в Україні за

досліджувані роки є також допустимим (від 24,6 до 29,2%), але ще має можливості для збільшення без шкоди для розвитку економіки держави в цілому.

На мікрорівні податкове навантаження може визначатись за різними показниками, до яких відносять, наприклад, наступні:

- рівень ефективності оподаткування – відношення загального обсягу податкових відрахувань до бази оподаткування;
- рівень податкомісткості реалізованої продукції (податкоспроможності підприємства) – питома вага загальних податкових платежів, які здійснює підприємство в бюджет, у сумі виручки від реалізації;
- рівень податкового навантаження доходів – частка всіх податків і зборів у доходах суб'єкта господарювання;
- рівень податкового навантаження витрат – частка всіх податків і зборів у витратах суб'єкта господарювання;
- рівень податкового навантаження прибутку – частка всіх податків і зборів у прибутку суб'єкта господарювання;
- дохід на 1 гривню сплачених податків – показник, обернений до коефіцієнта податкового навантаження доходів;
- коефіцієнти податкового навантаження з податку на додану вартість;
- коефіцієнти податкового навантаження з податку на прибуток;
- коефіцієнти податкового навантаження з інших податків та зборів [11].

На основі проведеного дослідження вітчизняних напрацювань і розробок Концева В., Антоненко Н., Карлова І. пропонують розрізнити сукупність аналітичних показників для різних груп користувачів інформації:

- для зовнішніх користувачів рекомендовано проводити аналіз показників загального податкового навантаження підприємства (відношення сплачених податків та зборів до комерційного прибутку), податкового навантаження за доходами (відношення сплачених податків та зборів до доходів), витратами (відношення сплачених податків та зборів до витрат) та податкового навантаження на грошові потоки (відношення сплачених податків та зборів до вихідних грошових потоків);
- для внутрішніх користувачів – показників загального податкового навантаження підприємства, податкового навантаження за доходами, витратами та податкового навантаження на грошові потоки, податкового навантаження за всіма сплаченими податками і ЄСВ (податкове навантаження за ПДВ, податком на прибуток, ПДФО тощо) [8].

Джерелами інформації для обчислення даних показників є звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), що містить показники доходів і витрат, та Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом), що містить показники про сплачені податки та збори (І Розділ) і вихідні грошові потоки [8].

Серед зовнішніх користувачів, які потребують аналізу показників податкового навантаження, автори розглядають потенційних інвесторів та конкурентів, проте не слід забувати про контролюючі органи, в системі електронного адміністрування податків та зборів яких проводиться моніторинг показників діяльності підприємств, в т.ч. податкового навантаження. На основі відстеження показників податковими органами приймаються відповідні рішення щодо включення платника податків до План-графіка проведення документальних планових перевірок, а в сфері оподаткування податком на додану вартість перевіряється відповідність податкової накладної (ПН)/розрахунку коригування (РК) критеріям оцінки ступеня ризиків і застосовується їх блокування або реєстрація в Єдиному реєстрі податкових накладних. З огляду на зазначені можливі дії контролюючих органів платникам податків доцільно самостійно відслідковувати свої показники і приймати своєчасні рішення щодо їх приведення до

допустимих безризикових меж.

Так, відповідно до наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків» від 02.06.2015 № 524 [12] до критеріїв високого ступеня ризику, за якими платники можуть бути включені до план-графіка перевірок, відносяться в тому числі два показники податкового навантаження (табл. 2):

- рівень сплати податку на прибуток нижчий на 50 та більше відсотків за рівень сплати податку за відповідною галуззю;
- рівень сплати податку на додану вартість нижчий на 50 та більше відсотків за рівень сплати податку за відповідною галуззю.

Інформаційним джерелом для визначення рівня сплати податків є Податкова декларація з податку на прибуток та Податкова декларація з ПДВ. Рівень сплати податку на прибуток (у %) обчислюється як співвідношення задекларованої до сплати суми податку на прибуток до задекларованої суми доходів від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків) – рядок 01 декларації, помноженого на 100. Рівень сплати ПДВ (у %) – співвідношення задекларованого позитивного значення ПДВ до задекларованого обсягу постачання (без ПДВ) по всіх операціях за ставками 20, 14 та 7 відсотків (відповідні рядки з колонки А розділу I декларації), помноженого на 100.

Таблиця 2

Зміст показників податкового навантаження та показників-індикаторів D та P, які підлягають моніторингу в ДПС

Показник	Розрахунок	Роз'яснення
1	2	3
Показники-критерії податкового навантаження високого ступеня ризику, за якими платники можуть бути включені до план-графіка перевірок		
Рівень сплати податку на прибуток	Задекларована до сплати сума податку на прибуток / задекларована сума доходів від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків) x 100	Якщо показник підприємства нижчий на 50 та більше відсотків за рівень сплати податку за відповідною галуззю, то підприємство включать до план-графіка перевірок
Рівень сплати податку на додану вартість	Задеклароване позитивне значення ПДВ / задекларований обсяг постачання (без ПДВ) по всіх операціях за ставками 20, 14 та 7 відсотків x 100	Якщо показник підприємства нижчий на 50 та більше відсотків за рівень сплати податку за відповідною галуззю, то підприємство включать до план-графіка перевірок
Показники-індикатори безумовної реєстрації ПН/РК		
D – податкове навантаження за останні 12 місяців, що передують розрахунковому, має бути більше 0,05	$D = S/T$, де S – загальна сума сплачених за останні 12 календарних місяців, що передують місяцю, в якому складено ПН/РК, сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податків і зборів платником податку та його відокремленими підрозділами; T – загальна сума постачання товарів/послуг на митній території України, що оподатковуються за ставками 0, 20, 14 і 7 відсотків,	До уваги береться загальне податкове навантаження з урахуванням ЄСВ за попередній календарний рік. Зокрема загальна сума дебетових оборотів по рахунках 641 та 651 у співвідношенні до загального обсягу надходжень підприємства від постачання товарів і послуг. Враховуючи, що ПДВ реєструється за першою подією суди включаються і суми отриманих попередніх оплат. Як бачимо на прикладі умовного підприємства (рис. 1) показник D станом на квітень 2024 року складає

1	2	3
	зазначеними платником податку в ПН/РК, зареєстрованих у Реєстрі за останні 12 календарних місяців, що передують місяцю, в якому складено ПН/РК	0,06. Цей показник говорить про те, що податкова служба дозволяє підприємствам легально мінімізувати власні податки таким чином, щоб забезпечувати виконання 5% бар'єру для даного індикатора
Р _{поточ} – сума ПДВ, зазначена платником податку в ПН/РК, зареєстрованих у Реєстрі звітному (податковому) періоді, з урахуванням поданої реєстрації в Реєстрі ПН/РК	$R_{\text{поточ}} < R_{\text{найб}} \times 1,4$, де R _{найб} – найбільша місячна сума податку на додану вартість, зазначена у ПН/РК, зареєстрованих платником податку в Реєстрі за останні 12 календарних місяців, що передують місяцю, в якому складено ПН/РК	Система моніторингу аналізує найбільшу місячну суму ПДВ, що декларувалась підприємством протягом 12 місяців, помножену на 1,4. Якщо в поточному місяці платник подає на реєстрацію ПН/РК на більшу суму ПДВ, то реєстрація автоматично зупиняється до подання Таблиці даних платника ПДВ. Наприклад, максимальна сума в попередні місяці задекларованого ПДВ становила 100 тис. грн на місяць, тобто показник R буде 140 тис. грн., а отже, при реєстрації ПН/РК на суму, коли декларований ПДВ перевищить 140001 грн, подану на реєстрацію таку ПН буде заблоковано

Джерело: складено авторами на основі [12, 14]

Показники декларування (дохід, податок на прибуток) і рівень податкової ефективності (рівень сплати) з податку на прибуток та з ПДВ згідно КВЕД публікуються на сайті Державної податкової служби України в розділі «Діяльність» (щодо ПДВ) і в підрозділі «Результати діяльності» (щодо податку на прибуток) [13].

Отже, якщо показники підприємства вповнину (і більше) менші за галузеві, то його вважають високоризиковим і включають до план-графіка планових документальних перевірок.

За показниками-індикаторами D та R можна з'ясувати чи може платник ПДВ розраховувати на «імунітет» від блокування податкових накладних/розрахунків коригування відповідно до Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1165 [14]. Показники-індикатори підприємств-платників ПДВ автоматично формуються в Системі моніторингу критеріїв оцінки ризику (СМКОР) Електронного кабінету. Зміст показників представлено в табл. 2.

Показники-індикатори D та R відображаються в Електронному кабінеті платника податків «Меню»-«Моніторинг ПН/РК» підменю «Показники D та R», як наведено на рис. 1. Для того, щоб програма провела їх обрахунок необхідно встановити рік та місяць, за який відбуватиметься моніторинг. Зокрема програмою розраховуються дані станом на 1 число місяця, який обирається користувачем, і станом на 10 число місяця стає доступним в кабінеті. Тобто якщо 1 травня ми захочемо сформувати показники підприємства за травень, то система їх не покаже користувачу, а зробить доступними лише 10 травня.

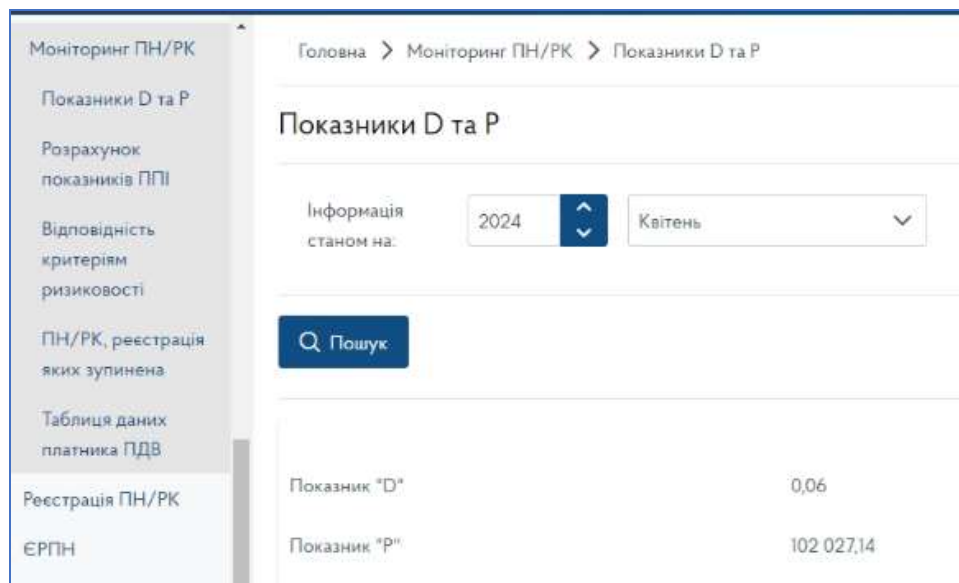

Рис. 1. Приклад відображення в Електронному кабінеті платника ПДВ показників D та P за квітень 2024

Джерело: Електронний кабінет платника ПДВ умовного підприємства

Відповідно до пп 3 п. 3 Порядку зупинення реєстрації № 1165 ПН/РК не підлягають моніторингу і підлягають реєстрації в Реєстрі за умови, коли одночасно показники D і P мають такі значення: $D > 0,05$ та $P_{\text{поточ}} < P_{\text{найб}} \times 1,4$. Крім даних показників в п.3 Порядку зазначені ще шість ознак безумовної реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування. Таким чином, якщо за результатами перевірки ПН/РК визначено, що ПН/РК відповідають одній з ознак безумовної реєстрації, визначених у п. 3 цього Порядку, реєстрація таких ПН/РК не зупиняється в Реєстрі.

Наведемо приклад обчислення показника-індикатора D за даними оборотно-сальдових відомостей ТОВ «А» за 2023 рік (табл. 3).

Таблиця 3

Приклад обчислення показника-індикатора D за даними оборотно-сальдових відомостей ТОВ «А» за 2023 рік

Показники	Сума, грн
Обороти за 70 рахунком, субконто «Основна діяльність»	1480867,91
Дебетове сальдо за 641 рахунком	579834,75
Дебетове сальдо за 651 рахунком	65144,86
Показник-індикатор D	$(579834,75+65144,86)/1480867,91 = 0,4$

Джерело: обчислено авторами за даними оборотно-сальдових відомостей ТОВ «А»

Отже, значення показника-індикатора D ТОВ «А» більше за 0,05, тому в разі одночасного дотримання вимог до показника P Товариство зможе без проблем

заресструвати податкову накладну в реєстрі.

Потрібно зауважити, що більшість авторів зазначають, що метою визначення податкового навантаження на підприємстві є, в тому числі розробка комплексу заходів, спрямованих на його мінімізацію в рамках законодавства. Але з огляду на те, що контролюючі органи теж використовують показники податкового навантаження, порівнюють їх зі значеннями в галузі, встановлюють їхні межі, за порушення яких підприємство очікують або податкові перевірки, або віднесення операцій до ризикових і блокування реєстрації ПН/РК, підходи до визначення цілей діагностування рівня податкового тиску потребують зміни. Основний фокус в податковому менеджменті підприємства має бути зміщено на попередження ризику вийти за допустимі межі значень показників податкового навантаження, встановлені порядками з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі та Порядку формування план-графіка проведення документальних планових перевірок.

Висновки та пропозиції. Податкове навантаження є важливим показником для оцінки ефективності податкової політики держави. Вивчення показників для оцінки податкового навантаження на макrorівні показало, що його зниження забезпечує підвищення ВВП, принаймні така тенденція зберігалась в найважчі останні роки в Україні (в рік запровадження карантинних заходів та перший рік повномасштабного вторгнення рф). Моніторинг показників податкового навантаження зі сторони податкових органів є надважливим для контролю за дотриманням платниками податків податкового законодавства та реалізації податкової політики держави з наповнення бюджету податковими надходженнями. Аналіз показників податкового навантаження зі сторони підприємств покликаний з'ясувати ступінь їх відповідності встановленим межах, галузевим показникам з метою своєчасного прийняття оптимізаційних рішень та уникнення перевірок, штрафних санкцій і необхідності проходження процедури розблокування податкових накладних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколовська А.М. Податкова політика в Україні у 2014-2019 рр.: формування, реалізація, оцінка наслідків. *Фінанси України*. 2020. № 7. С. 7-30. <https://doi.org/10.33763/finukr2020.07.007>.
2. Найда А., Коваленко А. Податкове навантаження як основа ефективності системи оподаткування. *Економічний вісник Причорномор'я*. № 1 (2021). URL: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/9/7>.
3. Голіков С.С. Сутність податкової безпеки. *Економіка та держава* № 9/2015. С. 129-132. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2015/32.pdf.
4. Подік І.І. Оцінювання сучасного стану податкової безпеки України. *Економіка та держава*, № 4, 2017. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/11.pdf.
5. Родченко С.С., Висоцька І.Б., Нагірна О.В. Сутність та проблеми забезпечення податкової безпеки України. *Проблеми системного підходу в економіці*. Випуск № 4(78), 2020. С. 122-128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-4-17>.
6. Цимбалюк І.О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави: [кол. монографія] / за заг ред. О.В. Кендюхова. *Стратегічне управління національним економічним розвитком: монографія в 2 т.* Донецьк, 2013. Т. 2. 392 с. С. 13-23. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2901/1/podatkovabez.pdf>.
7. Романюта Е.Е. Моніторинг рівня податкового навантаження в Україні та країнах ЄС. *Світ фінансів* 2 (51) / 2017. С 128-138. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1003>.
8. Концева В., Антоненко Н., Карлова І. (2021). Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства. *Економіка та суспільство*, (29). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-12>.
9. Портал [Minfin.com.ua](http://minfin.com.ua). Індeksi. *Економіка України*. ВВП України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.

10. Офіційний сайт Державної податкової служби України. Надходження податків і зборів (обов'язкових платежів). URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz>.

11. Швець Ю.О., Завальнюк А.О. Оптимізація податкового навантаження на підприємстві ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр». Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 4. С. 117-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2018_4_20.

12. Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків: наказ Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-15#Text>.

13. Офіційний сайт Державної податкової служби України. Діяльність. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist->.

14. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text>.

REFERENCES

1. Sokolovska, A. (2020). "Tax policy in Ukraine in 2014-2019: formation, implementation, assessment of consequences". *Finance of Ukraine*, [Online], vol. 7, pp. 7-30. <https://doi.org/10.33763/finukr2020.07.007>.

2. Naida, A., Kovalenko, A. (2021). "Realities of state support for the development of agricultural production in Ukraine". *Economic Bulletin of the Black Sea Littoral*, [Online], Issue 1. Available at: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/9/7>.

3. Golikov, S. (2015), "The essence of tax security", *Ekonomika ta derzhava*, [Online], vol. 9, pp. 129-132. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2015/32.pdf.

4. Podik, I. (2017), "Evaluation of the current state of Ukraine's tax security", *Ekonomika ta derzhava*, [Online], vol. 4, pp. 46-51. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/11.pdf.

5. Rodchenko, S., Vysotska, I., Nahirna, O. (2020). "The essence and problems of tax security of Ukraine". *Problems of Systemic Approach in the Economy*, [Online], vol.4(78). pp. 122-128. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-4-17>.

6. Tsymbalyuk, I.O. (2013). "Tax security in the system financial security of the state". Kendiukhov, O.V. "Strategic management of the national economic development" (in 2 Vols), 2, pp. 13-23. Available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/29011/podatkovabez.pdf>.

7. Romanyuta, E. (2017), "Monitoring the level of tax burden in Ukraine and EU countries", *Svit finansiv*, [Online], vol. 2 (51), pp. 128-138. Available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1003>.

8. Kontseva, V.V., Antonenko, N.V., Karlova, I.O. (2021). "Accounting and analytical support for assessing the tax burden of the enterprise". *Ekonomika ta suspilstvo*. Vol. 29. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-12>.

9. Portal Minfin.com.ua. Indexes. Ukraine economy. GDP of Ukraine. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.

10. Official website of the State Tax Service of Ukraine. Receipt of taxes and fees (mandatory payments). Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz>.

11. Shvets, Yu.O. & Zavalniuk, A.O. (2018). "Optimization of the tax burden at the enterprise of PJSC «Yantsivskyi Hranitnyi Karier»". *Problems of system approach in economy*, [Online], Vol. 4, pp. 117-124. Available at: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-4-18>

12. Ministry of Finance of Ukraine (2015), "Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On the approval of the Procedure for the formation of a plan-schedule for conducting documentary scheduled inspections of taxpayers"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-15#Text>.

13. Official website of the State Tax Service of Ukraine. Activity. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist->

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the approval of procedures for stopping the registration of tax invoices/calculation of adjustments in the Unified Register of Tax Invoices"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text>.

*Svitlana Shuliarenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
(Head of Finance, Accounting and Taxation Department, State University of Infrastructure and Technologies)*

*Iryna Kovova, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
(Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Management, State University of Infrastructure and Technologies)*

TAX BURDEN: APPROACHES TO DETERMINATION AND THEIR INFORMATION SUPPORT

Analysis of tax burden is important for assessing the effectiveness of tax policy of the state, tax management of enterprises, is an indicator of the level of tax security of all economic entities and the indicator by which tax authorities carry out tax control of taxpayers. Tax burden scientists consider on the macro- (level of tax burden on the economy in general) and micro-level (the level of the load on the enterprise). At the macro level, it is advisable to determine the level of the total tax burden as the ratio of the amount of tax revenues to the consolidated budget of Ukraine and the revenues of the single social contribution to GDP, as well as the share of tax payments of the integrated budget in GDP, the proportion of social payments in GDP and the rate of growth of these indicators. Analysis of the level of tax burden in Ukraine showed that in 2022 in the conditions of Russia's full-scale war, GDP at market prices decreased by 4.92%, and the amount of tax payments of the reduced budget increased by 9.89%. In 2020, due to the introduction of quarantine in order to prevent the spread of acute respiratory disease COVID-19 in Ukraine, the GDP growth rate was low (5,53%), and the rate of growth of tax payments was high (15,71%). At the enterprise level, the analysis can be carried out according to the indicators of the total tax burden, tax burdens on income, expenditure, on cash flows, as well as tax on all taxes paid and SSC separately. The source of information for determining the indicators is the Financial Results Report (the aggregate income report and the Cash Flow Report (by direct method). In the system of electronic administration of taxes and duties by the tax authorities, monitoring of indicators-criteria of high-risk tax burden is carried out, according to which the payers can be included in the plan-chart of checks: the level of payment of income tax and VAT. If the indicators are below 50 and more percent of the level of payment of the relevant tax for the industry, the enterprise falls into the plan-chart of inspections. The information source for determining the level of payment of taxes is the Income Tax Declaration and the VAT tax declaration. Indicators of the level of tax payments by industries are published on the website of the State Tax Service of Ukraine. Also, the tax service determines indicators-indicators of unconditional registration of taxpayers, among which is the indicator of tax burden D, which is automatically formed in the Monitoring System of risk assessment criteria (MSRAC) of the Electronic Cabinet of Taxpayers or can be calculated from the data of the turnover and balance of enterprises. Monitoring of indicators of tax burden on the part of tax authorities is of paramount importance for monitoring compliance of taxpayers with tax legislation and implementation of the tax policy of the state to fill the budget with tax revenues. In the tax management of enterprises, the analysis of tax burden indicators is intended to find out the degree of their compliance with the established limits, industry indicators in order to take timely optimization decisions and avoid checks, penalties and the need to pass the procedure of unlocking tax charges.

Keywords: tax burden, GDP at market prices, tax payment level, indicators, monitoring, information support

Стаття прийнята до друку 05 червня 2024 року